

Arbeidstilsynet

ÅRSRAPPORT 2012

TRYGT KOMPETENT GOD START FORSVARLIG FOREBYGGENDE ANSTENDIG

TRYGT s. 03

KOMPETENT s. 07

GOD START s. 09

FORSVARLIG s. 11

FOREBYGGENDE s. 13

ANSTENDIG s. 16

KONTAKTINFO s. 18

UTFYLLENDE INFO finner du på
årsrapportens nettside
arsrapport.arbeidstilsynet.no

15

ANSTENDIG
Arbeidstilsynet ser stadig grovere tilfeller av utnyttning av arbeidstakere

09

GOD START
Ungdommer skal kjenne sine rettigheter og plikter i arbeidslivet

11

FORSVARLIG
Frisk inn, frisk ut

16

FOREBYGGENDE
Det du ikke gjør nå, får konsekvenser for framtida

13

KOMPETENT
Kunnskapsbasert innsats for et godt arbeidsliv

03

TRYGT
Ingen skal skade seg eller bli syke på jobb

- **ARBEIDSTILSYNET** er en statlig etat, underlagt Arbeidsdepartementet.
- Etatens **OPPGAVE** er å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens krav.
- Staten **LEDES AV** direktør Ingrid Finboe Svendsen.

ALLE FOTO er hentet fra Arbeidstilsynets eget arkiv, Shutterstock eller Colourbox om ikke annet er nevnt.

FÅRLIGERE PÅ JOBB FOR UTENLANDSKE ANSATTE

Utenlandske arbeidstakere har betydelig større risiko for å bli skadet eller dø på jobb enn sine norske kolleger. Størst skaderisiko - uansett nasjonalitet - har arbeidstakere i industri og bygg og anlegg.

Utenlandske arbeidstakere har nærmere 50 prosent større risiko for å bli alvorlig skadet på jobb enn norske yrkesaktive. Risikoen for arbeidsskadedødsfall er oppimot 30 prosent høyere blant de utenlandske. Dette viste en rapport fra Arbeidstilsynet i 2012.

Årsaken til at utenlandske arbeidstakere er mer utsatt for ulykker er sammensatt. Dels skyldes det språk, dels at de er ansatt i bransjer med høy risiko, og dels at mange av dem er innleid og dermed ikke en del av fellesskapet og sikkerhetskulturen på arbeidsplassen. At utenlandske arbeidstakere jobber mye og har lange arbeidsdager er en annen risikofaktor.

- Dette må de som ansetter eller leier inn utenlandske arbeidstakere ta inn over seg. Arbeidsgivere må bli mye mer bevisst på hvilke farer de utenlandske arbeidstakerne utsettes for på arbeidsplassen, og de må bli bedre til å forebygge og redusere risiko, sier direktør i Arbeidstilsynet, Ingrid Finboe Svendsen.

TRYGT

STØRST RISIKO I BYGG OG ANLEGG OG I INDUSTRIEN

De fleste skadene blant utenlandske arbeidstakere skjer i bygg og anlegg (33 prosent) og i industrien (25 prosent).

Når det er overhengende fare for liv og helse kan Arbeidstilsynet stanse arbeid. I 2012 ble det gitt 474 stansingsvedtak, og et klart flertall av disse ble gitt til virksomheter i bygg- og anleggsnæringen.

Det ble også i 2012 gjennomført flest tilsyn i bygg- og anleggsnæringen. Næringen er fremdeles risikoutsatt, og har en høy andel utenlandske arbeidstakere.

Mange av tilsynene gjennomføres på grunnlag av tips om farlig arbeid i høyden. – Arbeidstilsynet skal stanse farlig arbeid, og legger til rette for at det skal være enkelt å tipse oss, sier Finboe Svendsen.

Arbeidstilsynet har prioritert tilsyn i industrien i 2012. Det har vært tilsyn hos nesten 13 prosent av industrivirksomhetene, og dette er en økning siden fjoråret.

- I én region ble det gjennomført 67 tilsyn i industrien og det ble gitt reaksjoner i 65 av disse. Dette er en svært høy reaksjonsprosent, og viser at vår innsats her har vært viktig og riktig, sier Finboe Svendsen.

Arbeidstilsynet erfarer nå at virksomhetene i større grad får god bistand fra bedriftshelsetjenesten (BHT) og at BHT i samarbeid med disse lager gode planer som kan ha god effekt på det framtidige HMS-arbeidet.

MANGLENDE OVERSIKT KAN TRUE SIKKERHETEN

Seks av ti kontrollerte virksomheter mangler oversikt over hva som kan utgjøre risiko for arbeidstakere, samfunn og miljø. Det viste resultatene av den landsomfattende risikoaksjonen i 2012.

Inspektører var ute i rundt 450 virksomheter over hele landet for å sjekke om det gjøres nok for å kartlegge og redusere risiko.

- I forrige risikoaksjon manglet 25 prosent av de kontrollerte virksomhetene oversikt over risiko. At resultatet er så mye dårligere i år kan i hovedsak forklares med at flesteparten av tilsynene er gjennomført i små og mellomstore virksomheter. I fjor var det tilsyn i flere større bedrifter. Erfaringsmessig vet vi at det er de største som er best til å arbeide systematisk med helse, miljø og sikkerhet, sier Ingrid Finboe Svendsen.

VIKTIGSTE FUNN:

► **Seks av ti virksomheter har ikke kartlagt hva som kan utgjøre en risiko for arbeidstakerne sine, samfunnet og miljøet.**

► **Mer enn halvparten har ikke gjort en risikovurdering. Det vil si at de ikke vet hva som er de største farene i virksomheten og hva det er viktigst at de tar tak i først.**

► **Halvparten har ikke iverksatt tiltak for å hindre at farlige situasjoner oppstår, og de mangler rutiner for å rette opp og begrense skaden dersom kritiske hendelser skjer.**

► **Det er de største virksomhetene som jobber best med å forebygge farer og skader. Det er særlig små og mellomstore bedrifter som mangler oversikt og tiltak for å forebygge og håndtere farer og potensielle problemer.**

- Å ha god oversikt over hva som kan utgjøre en risiko er viktig for å forebygge ulykker og hindre helse- og miljøskader. For å iverksette gode tiltak og redusere risikoen, er det helt nødvendig å ha god kjennskap til hvilke farer som faktisk finnes, sier Ingrid Finboe Svendsen.

Klima- og forurensningsdirektoratet, Fylkesmannens miljøvernmyndigheter, Statens strålevern, de lokale brann- og eltilsyn, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon og Arbeidstilsynet sto bak den landsomfattende risikoaksjonen i 2012.

MARKEDSKONTROLL – ET VIKTIG BIDRAG FOR TRYGGHET

Arbeidstilsynet har bidratt til at flere tonn ulovlige malingsfjernere med kreftfremkallende stoffer er fjernet fra markedet. De groveste tilfellene førte til anmeldelser.

Markedskontroll av kjemikalier innebærer kontroll og tilsyn med produsenter, importører og distributører av kjemikalier.

En tilsynsaksjon fra juni til september i 2012 fokuserte blant annet på utfasing av diklormetanholdig (DCM) malingsfjerner, som ble forbudt for

yrkesmessig bruk fra 6. juni 2012. Rundt ti prosent av de 250 virksomhetene som ble kontrollert benyttet fortsatt malingsfjernere med det kreftfremkallende stoffet DCM. Noen av virksomhetene hadde mange tonn med DCM-holdige malingsfjernere på lager, og aksjonen førte til fire politianmeldelser av distributører og produsenter.

STATISTIKK

ARBEIDSSKADEDØDSFALL ETTER NÆRING

01-03	Jordbruk, skogbruk og havbruk	8
05-09	Bergverksdrift og utvinning	0
10-33	Industri	4
35-39	Elektrisitet, vann og renovasjon	0
41-43	Bygge- og anleggsvirksomhet	6
45-47	Varehandel, motorvognreparasjoner	1
49-53	Transport og lagring	4
55-56	Overnatting og serveringsvirksomhet	1
58-63	Informasjon og kommunikasjon	0
64-66	Finansiering- og forsikringsvirksomhet	0
68-75	Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	2
77-82	Forretningsmessig tjenesteyting	4
84	Off. adm., forsvar og sosialforsikring	5
85	Undervisning	1
86-88	Helse- og sosialtjenester	0
90-99	Personlig tjenesteyting	1
00	Uoppgitt	0
Totalt		37

ARBEIDSRELATERT SYKDOM ETTER NÆRING

Næring	2012	%
Industri	846	31%
Bygge- og anleggsvirksomhet	545	20%
Off.admin og forsvar og trygdeordninger i off.forvaltning	263	10%
Varehandel, reparasjon av motorvogner	191	7%
Transport og lagring	148	5%
Helse- og sosialtjenester	147	5%
Bergverksdrift og utvinning	136	5%
Jordbruk, skogbruk og fiske	96	3%
Vannforsyning, avløps- og renovasjonsvirksomhet	74	3%
Elektrisitets-, gass-, damp- og varmtvannsforsyning	51	2%
Faglig, vitenskaplig og teknisk tjenesteyting	50	2%
Annen tjenesteyting	49	2%
Undervisning	45	2%
Forretningsmessig tjenesteyting	37	1%
Overnattings- og serveringsvirksomhet	26	1%
Ukjent/undefinert	22	1%
Informasjon og kommunikasjon	14	1%
Omsetning og drift av fast eiendom	11	0%
Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter	11	0%
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	-	-
Sum	2762	100%

ARBEIDSRELATERT SYKDOM ETTER DIAGNOSEKATEGORI

Diagnosekapittel	2012	% av meld.
Støyskader	1896	68,65 %
Sykdommer i åndedrettssystemet	234	8,47 %
Sykdommer i muskel - skjelettsystemet og bindevev	109	3,95 %
Symptomer, tegn, unormale kliniske funn og lab.funn	130	4,71 %
Sykdommer i hud og underhud	106	3,84 %
Svulster	63	2,28 %
Forgiftninger og visse andre konsek. av ytre årsaker	108	3,91 %
Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser	40	1,45 %
Sykdommer i nervesystemet	28	1,01 %
Sykdommer i sirkulasjonssystemet	24	0,87 %
Faktorer som har bet. for helsetilstand/kont. m. helsetj.	13	0,47 %
Sykdommer i øyet og øyets omgivelser	2	0,07 %
Visse infeksjonssykdommer og parasittsykdommer	6	0,22 %
Endokrine- og ernæringsyk. og metabolske forst.	1	0,04 %
Sykdommer i fordøyelsessystemet	2	0,07 %
Visse tilstander som oppstår i perinatalperioden	-	0,00 %
Totalt	2762	

VISSTE DU AT

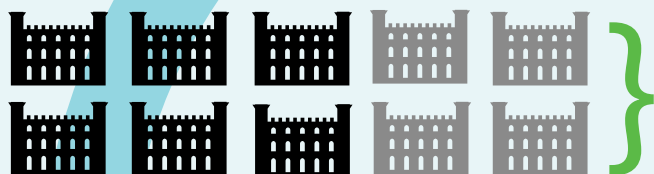

Arbeidstilsynet har registrert 33 arbeidsulykker hvor til sammen 37 personer omkom på jobb i 2012.

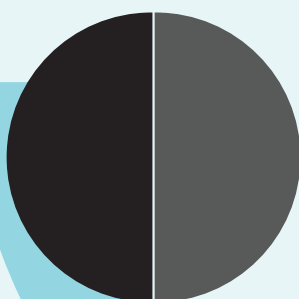
2 000 alvorlige arbeidsulykker ble meldt til Arbeidstilsynet i 2012.

Fire hovednæringer skiller seg tradisjonelt ut med flest arbeidsskadedødsfall: bygg og anlegg, industri, transport og lagring og primærnæringene.

2000 ALVORLIGE ARBEIDSULYKKER I 2012

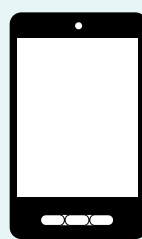
6/10 virksomheter har ikke kartlagt hva som kan utgjøre en **RISIKO** for arbeidstakerne sine, samfunnet og miljøet.

50 % har ikke iverksatt tiltak for å hindre at farlige situasjoner oppstår, og mangler rutiner for å rette opp og begrense skaden dersom kritiske hendelser skjer.

15168
TILSYN

81000
HENVENDELSER
TIL SVARTJENESTEN

2011: 2700 FØLGERE
2012: 3700 FØLGERE

OPPRETTET I 2012:
500 FØLGERE

ARBEIDSTILSYNET.NO
2,1 MILLIONER BESØK

I 2012 HADDE ARBEIDSTILSYNET

12500
MEDIEOPPSLAG

KOMPETENT

ET KUNNSKAPSBASERT TILSYN

For å være der vi trengs mest, må vi ha kunnskap om utfordringer i arbeidslivet. Arbeidstilsynet prioriterer tilsyn i næringer og virksomheter med størst risiko.

I 2012 var Arbeidstilsynet ute på 15 168 tilsyn. Vår erfaring er at det gjennomføres mange tiltak ute i virksomhetene for å sikre et godt og trygt arbeidsmiljø, men vi ser også at det systematiske arbeidsmiljøarbeidet ofte mangler. Vi er en forebyggende etat, og vi skal bidra til at arbeidsgivere og arbeidstakere selv kan ivareta og utvikle sitt arbeidsmiljø.

– Tilsyn og pålegg er ingen straff. Målet med tilsynet er å bidra til at virksomhetene selv blir i stand til å håndtere egne utfordringer, og at de setter i verk tiltak som styrker deres eget systematiske og forebyggende arbeid slik at arbeidstakere ikke blir skadet, syke eller utsatt for unødig risiko på arbeidsplassen, sier direktør Ingrid Finboe Svendsen.

2012 markerte avslutningen på en femårig strategiperiode. I neste strategiske planperiode fra 2013-2016, vil Arbeidstilsynet prioritere tilsynsaktiviteten mot spesielt utsatte næringer i arbeidslivet. Disse er renhold, helse og sosial, bygg og anlegg, utvalgte deler av transportnæringen, samt overnattings og serveringsbransjen.

Arbeidstilsynet skal også styrke samarbeidet med partene i arbeidslivet, for å stimulere til varige arbeidsmiljøforbedringer i virksomhetene.

VISSTE DU AT

Svartjenesten mottok til sammen over 81 000 henvendelser gjennom telefon, e-post, ung.no og Facebook.

I tillegg mottok vår Polske svartjeneste over 6 100 henvendelser.

Våren 2012 opprettet Arbeidstilsynet en egen Twitter-profil for å styrke dialogen med våre brukere og å lytte til og overvåke hva som blir sagt om Arbeidstilsynet og arbeidsmiljø i sosiale medier. Ved utgangen av 2012 hadde Arbeidstilsynet ca. 500 følgere.

KOMPASS

Arbeidstilsynets KOMPASS-serie skal bidra til kunnskapsutvikling og stimulere til økt interesse for arbeidsmiljø.

KOMPASS-Tema er en rapportserie som belyser aktuelle og fremtidige problemstillinger i arbeidslivet. Rapportserien formidler aktuell forskning og erfaringsbasert kunnskap fra Arbeidstilsynets utadrettede virksomhet.

KOMPASS-Info formidler fagstoff om ulike arbeidsmiljøtema på en kortfattet måte.

BRANSJEKONTAKT FOR BYGG OG ANLEGG

Til tross for positive utviklingstrekk er bygg- og anleggsnæringen fremdeles risikoutsatt i forhold til ulykker og skader og andre belastninger.

Arbeidstilsynet har etablert en prøveordning med en bransjekontakt i bygg og anlegg som skal bidra til å utvikle og vedlikeholde en tillitsbasert relasjon med aktørene i næringen. Fokus rettes mot hvilke tiltak næringen selv kan gjøre for å styrke organisatoriske arbeidsbetingelser og da særskilt på sikkerhet og ulykkesforebygging. I tillegg søkes det å utvikle ramme-krav sammen med bransjen, for å bidra til at bransjen selv går foran med å etterleve lover og forskrifter innenfor Arbeidstilsynets ansvarsområde. Arbeidstilsynet arbeidet i 2012 med å inngå rammeavtaler med to store entreprenører og vil i resten av prøveperioden følge opp fremdriften mot å etterkomme kravene.

KONTROLL MED BYGGHERRE

Manglende koordinering ved planlegging og gjennomføring av prosjekter, er medvirkende årsak til mange ulykker. I perioden 2010 – 2012 er det gjennomført i overkant av 1 000 målrettede byggherretilsyn.

Målet med tilsynene har vært å kontrollere etterlevelsen av byggherreforskriften. Det er viktig at byggherre har kunnskap om ansvar og plikter som gjelder. I oppfølging av arbeidsulykker har også byggherreansvaret blitt vektlagt, og enkelte ulykker har ført til straff for byggherre for manglende etterlevelse av forskriften. Prosjektet har også møtt arkitekter, rådgivende ingeniører, rådmenn og tekniske sjefer i mange av landets kommuner. Arbeidstilsynet har også vært med på å etablere Koordinatorskolen - et 35 timers kurs som skal utdanne koordinatører for prosjektering og utførelse.

GOD START

NØDVENDIG VEILEDNING

Veiledning og informasjon rettet mot skoler, utdanningsmyndigheter og andre relevante aktører har vært en viktig del av Arbeidstilsynets innsats i det nasjonale prosjektet "Rett start for unge arbeidstakere". Det er ikke uten grunn.

Unge arbeidstakere har i liten grad kunnskap om at det finnes en arbeidsmiljølov, og hvilke krav som stilles til en arbeidstaker. De har også liten kunnskap om hvilke rettigheter de har. Arbeidsgiverne på sin side mangler kunnskap om at det finnes egne bestemmelser som gjelder for ungdom i arbeid, både i arbeidsmiljøloven og i forskrift om arbeid av barn og unge.

Det er store variasjoner i hvilket omfang det undervises i faget. Elever i allmenne fag opplyser for eksempel at de i hovedsak får opplæring i arbeidsmiljøloven i et historisk perspektiv, snarere enn å få kunnskap om HMS-relaterte emner som er relevante i arbeidslivet. Elever i yrkesfag får noe opplæring i risikoforståelse og HMS generelt, men også her er det store variasjoner.

INFORMASJONSFILM FOR UNGDOM

Arbeidstilsynet mener det er viktig å komme tidlig på banen og nå de som er på vei inn i arbeidslivet med relevant informasjon. Det er laget en informasjonsfilm som forteller kort hva som er det aller viktigste ungdom bør vite når de skal ut i jobb. Denne er brukt blant annet ved besøk på videregående skoler.

SAMARBEID MED UTDANNINGSMYNDIGHETER

Arbeidstilsynet har gjennom arbeidet mot ungdom etablert et samarbeid med Ungt entreprenørskap både nasjonalt og på fylkesnivå. Gjennom samarbeidet har Arbeidstilsynet nådd ut med informasjon til ungdomsbedrifter om hvor viktig forebyggende HMS-arbeid er.

– Det har fra vår side vært fokus på betydningen av det forebyggende HMS-arbeidet. Dette bidrar til at elevene blir mer bevisste arbeidstakere. Useriøse aktører vil også ha mindre spillerom ved at skolen og Arbeidstilsynet bevisstgjør ungdommen på arbeidslivets sentrale betingelser, sier Truls Johannessen, satsingsansvarlig for unge arbeidstakere.

Våre aktiviteter har også bidratt til at skoleeier, verneombud, lærere og BHT har blitt mer bevisst sin rolle i forebyggende arbeid.

UNGDOM SKADER SEG PÅ ARBEIDSUTSTYR PÅ SKOLEN

Hvert år skader ansatte og elever seg på arbeidsutstyr i den videregående skolen. Arbeidstilsynet var i 2012 på tilsyn hos skoler i hele landet. Resultatet var nedslående.

Basert på meldinger om arbeidsulykker med alvorlig skade ved videregående skoler gjennomførte Arbeidstilsynet tilsyn rettet mot maskinparken i videregående skoler i de fleste fylkene. Tilsynene avdekket mangler ved samtlige skoler.

Gjennomgående var arbeidsutstyret gammelt og hadde klare mangler på verneinnretninger og bremsefunksjoner. På enkelte skoler var arbeidsutstyret i en slik forfatning at det ble ansett å være forbundet med overhengende fare å fortsette bruken, og medførte stans av arbeidet.

PÅLEGGES Å KARTLEGGE

De aller fleste fylkeskommuner har fått pålegg om kartlegging og risikovurdering for å få oversikt over om arbeidsutstyret som brukes er i forsvarlig sikkerhetsmessig stand, samt pålegg om å utbedre utstyr med mangler.

– Skolene og fylkeskommunen, som er skoleeier, er nødt til å ivareta sikkerheten til elever og ansatte bedre. De må ha oversikt over maskinene som brukes i skolene, hvilken risiko de kan medføre for elevene, og de må sørge for at ungdommene som skal bruke dem får god opplæring, sier direktør Ingrid Finboe Svendsen i Arbeidstilsynet.

– Funnene er så pass alvorlige at vi kommer til å følge opp dette over tid. Stikkprøvene gir klare indikasjoner på at skoleeier og skolene selv har for dårlige rutiner når det

Når elever bruker arbeidsutstyr som ledd i praktisk opplæring, og arbeidet foregår under forhold som kan innebære fare for liv og helse, regnes de som arbeidstakere og omfattes da av vernebestemmelsene i arbeidsmiljøloven.

gjelder arbeidsutstyr som brukes som en del av opplæringen. Skolene og skoleeier må sørge for sikre maskiner og trygghet for elevene.

Fylkeskommunene har blitt bedt om å kartlegge og dokumentere status på alle skolene som bruker arbeidsutstyr som krever særlig forsiktighet ved bruk. Mange fylkeskommuner har allerede satt i verk et omfattende arbeid på området.

MØTTE MANGE PÅ MESSER

I 2012 deltok Arbeidstilsynet på utdanningsmesser over hele Norge. I løpet av et par hektiske vintermåneder, møtte våre inspektører over 10.000 ungdommer. På Arbeidstilsynets stand kunne de få svar på spørsmål om arbeidsmiljø, delta i quiz om arbeidsmiljø og få med seg nyttig informasjon om rettigheter og plikter i arbeidslivet.

UNGE OG RISIKO

Unge arbeidstakere har en høyere risikoatferd enn sine eldre kolleger fordi det siste området av hjernen som modnes er frontallappene der vi foretar sosiale vurderinger, overveier alternativer, planlegger og kontrollerer atferden vår. Dette påvirker hvordan unge arbeidstakere vurderer ulike risikosituasjoner.

Søvik, S.R. Har en umoden hjerne skylda? Arbeidervern 2008

VISSTE DU AT

Det ble gjennomført ca. 600 tilsyn innenfor satsingen på unge arbeidstakere i 2012.

Det er ført tilsyn med virksomheter med høy andel unge arbeidstakere, med virksomheter med lærlinger, i ungdomsbedrifter og i videregående skoler med fokus på arbeidsutstyr.

Det nye arbeidslivet: unge arbeidstakere og nye utfordringer var tema da Arbeidstilsynet samlet over 100 inspektører, ledere og andre ansatte i arbeidstilsynene i Norden til felles arbeidsmiljøkonferanse i 2012.

I EU blir én ung arbeidstaker alvorlig skadet hvert minutt, mens én ung person blir drept på jobb nesten annenhver dag.

Unge underestimerer ofte sin risiko for å bli skadet sett i forhold til sine eldre kolleger.

Stikkprøver Arbeidstilsynet gjennomførte ved fire sykehus i 2011 avdekket at de har for dårlig oversikt over hvor mye legene jobber. Dette har Arbeidstilsynet tatt tak i.

FORSVARLIG

FRISK INN, FRISK UT

VISSTE DU AT

Arbeidstilsynet har et økt fokus på de organisatoriske arbeidsbetingelsene som viktige rammebetingelser for et godt arbeidsmiljøarbeid. Eksempler på dette er ledelse, opplæring, tilrettelegging og arbeidstid.

Arbeidstilsynet erfarer at virksomheter er flinke til å reparere når skader oppstår, men mange har langt mindre fokus på å forebygge og forhindre sykdom, skader og konflikter.

Arbeidstilsynet har i 2012 avdekket mange brudd på arbeidstidsbestemmelsene, blant annet i kommunehelsetjenesten og på sykehusene.

“Arbeid for helse” har vært Arbeidstilsynets viktigste tilsynssatsing for å forebygge helseskadelige psykiske belastninger. Det er gitt reaksjoner i 69 prosent av de gjennomførte tilsynene.

Tilsyn er gjort i blant annet barnevernsinstitusjoner, call-senter og telekommunikasjonsvirksomheter, kommuner med spesielt vekt på kommunalt barnevern, medievirksomheter og asylmottak.

ARBEIDSTID PÅ SYKEHUS UNDER LUPEN

Stikkprøvene i 2011 viste at sykehusene manglet rutiner for å registrere, kontrollere og vurdere legenes arbeidstid. Dermed kunne verken sykehusene eller Arbeidstilsynet konkludere med hvor mange timer legene faktisk hadde jobbet, eller om arbeidstida til legene var forsvarlig.

Bakgrunnen for at Arbeidstilsynet satte i gang disse tilsynene, var indikasjoner både fra egne tilsyn og fra media om at legers arbeidstid og overtidsbruk var uforsvarlig.

KREVER BEDRE RUTINER

Arbeidstilsynet har i 2012 fulgt opp sykehusene og stilt krav til etablering av rutiner som gir dem den oversikten de trenger.

- Når legene har avtaler som åpner for mange timers arbeid, og mer enn det som er tillatt i arbeidsmiljøloven, har arbeidsgiver et spesielt ansvar for å sørge for at arbeidstidsordningene er forsvarlige for arbeidstakerne. Legene må også medvirke og følge de føringer som gis, sier direktør i Arbeidstilsynet, Ingrid Finboe Svendsen.

Arbeidstilsynet forstår at leger på vakt må drive livreddende arbeid, selv om det er på overtid. **Det er den systematiske overbelastningen over tid Arbeidstilsynet vil til livs.**

Å JOBBE FOR MYE KAN VÆRE HELSESKADELIG

I noen tilfeller kan også uforsvarlige arbeidstidsordninger utgjøre en sikkerhetsrisiko. Arbeidstid har vært og fortsetter å være et viktig tema i mange av tilsynene som Arbeidstilsynet gjennomfører.

Arbeidstilsynet avdekker at flere virksomheter ikke har god nok kjennskap til reglene om arbeidstid, eller ikke fører kontroll med og oppfølging av arbeidstiden til de ansatte. Arbeidstilsynet har avdekt flere systematiske og grove brudd på arbeidstidsbestemmelsene. Dette fører til fare for feil på kort sikt og fare for helseskade på lengre sikt.

Arbeidstilsynet har anmeldt noen av bruddene på arbeidstidsbestemmelsene både innenfor helse og sosial, transportnæringen og industri. Tilsynene og anmeldelsene har gitt ringvirkninger og medført at flere virksomheter har fått forsvarlige arbeidstidsordninger.

I helse- og omsorgssektoren gir dette en bedre og tryggere arbeidshverdag for arbeidstakere så vel som pasienter og brukere.

STOR INTERESSE FOR ARBEIDSTILSYNETS ARBEIDSMILJØMODELL

Arbeidstilsynets arbeidsmiljømodell tydeliggjør hvilke arbeidsbetingelser og metoder som loven stiller krav til i virksomheten, og bidrar til kunnskap og oversikt over arbeidsmiljøbegrepet.

For å øke kunnskapen om arbeidsbetingelsenes betydning har Arbeidstilsynet de siste årene jobbet frem en arbeidsmiljømodell som tydeliggjør lovens krav. Modellen er utviklet som et verktøy for Arbeidstilsynets inspektører ved planlegging og gjennomføring av tilsyn.

Modellen kan også brukes av virksomheter som ønsker en enkel oversikt over hvilke forhold i virksomheten som loven stiller krav til. Modellen gir også innsikt i hva slags kunnskap ulike innfallsvinkler til arbeidsmiljøet kan gi.

Vektleggingen av arbeidsbetingelsene bidrar til at fokuset rettes på mulighetene til å forebygge belastning og skader. Det kan ta lang tid før dårlige arbeidsbetingelser slår ut i uheldige fysiske og psykiske belastninger og konsekvenser i form av skade, sykdom, sykefravær og utstøting. Konsekvensene av risikoforholdene som arbeidsbetingelsene utgjør er ofte lite kjent for virksomhetene.

- Vi ser ofte at det er lite kunnskap om de organisatoriske rammebetingelsene som for eksempel ledelse, opplæring og arbeidstid. Disse utgjør rammen en virksomhet opererer innenfor og legger føringer for hvordan arbeidet i virksomheten organiseres, styres og utføres, sier direktør i Arbeidstilsynet, Ingrid Finboe Svendsen.

I 2012 ble arbeidsmiljømodellen benyttet for å etablere struktur for fagmateriellet i Arbeidstilsynets nye fagsystem for tilsyn. Kontrollpunktene, det vil si de emnene som kontrolleres i tilsynet, er basert på gjeldende regelverk og er blant annet strukturert etter arbeidsmiljømodellen.

- Det er besluttet at det skal stilles flere spørsmål innledningsvis i alle tilsyn om organisatoriske arbeidsbetingelser. Dette arbeidet har bidratt til å konkretisere innholdet i modellen og ikke minst løfte fram lovens krav når det gjelder de ulike arbeidsbetingelsene, sier Finboe Svendsen.

FOREBYGGENDE

DET DU IKKE GJØR NÅ, FÅR KONSEKVENSER FOR FRAMTIDA

Arbeidstilsynet opplever at virksomheter er flinke til å reparere når skader oppstår. Men dessverre har mange bedrifter langt mindre fokus på å forebygge og forhindre sykdom, skader og konflikter. Tiltak settes først inn etter skade eller et problem har oppstått. Her har norske bedrifter stort rom for forbedring.

FOREBYGGING HANDLER OM Å TENKE FRAMOVER

Arbeidstilsynet kontrollerer arbeidsmiljøet til de ansatte. Men i mange tilfeller ser vi at det vi gjør også får positive konsekvenser for flere. Godt arbeidsmiljø er en viktig del av et godt samfunn. I våre tilsyn i skolene ser vi at det arbeidet vi gjør, også har vært viktig for skolebarna – og dermed også for samfunnet. Tilsynene med inneklima i Bergenskolen er et godt eksempel på at vårt arbeid får store samfunnsmessige ringvirkninger.

GODT INNEKLIMA VIKTIG FOR HELSA

Astma, allergi, luftveisinfeksjoner og andre sykdommer og plager grunnet dårlig innneklima, er blant de viktigste miljørettede helseutfordringer av betydning for norsk folkehelse.

Når det gjelder barn, er det sett en voldsom økning i astma de siste 50-60 årene. Astma og allergi inntreffer tidlig i livet og er livslange sykdommer.

I 2012 avsluttet Arbeidstilsynet en fireårig satsing på innneklima i norske skoler. Konklusjonen er at det i norske kommuner ikke gjøres nok for å sikre et forsvarlig innneklima i skolene.

IKKE BILLIGERE Å SKYVE PÅ VEDLIKEHOLDET

Arbeidstilsynets erfaring er at manglende vedlikehold i skolene i all hovedsak ikke handler om kommunens økonomi, men om prioriteringer, kompetanse og vilje til å jobbe forebyggende.

Når vi snakker med kommunen, er dårlig økonomi den vanligste unnskyldningen for manglende vedlikehold. Men det blir ikke billigere å skyve på vedlikeholdet. Flere undersøkelser viser at kommunen ikke sparer penger i det lange løp ved å velge bort forebyggende vedlikehold.

I tilsynene viser kommunene ofte til planer som er laget ut fra hvilke midler som er satt av i inneværende års budsjett. Altså budsjettet først, så planer. I stedet burde de satt opp en overordnet plan som beskriver behovene, som de så kunne bruke til å lage budsjett. En slik metodikk vil danne grunnlag for et godt og forebyggende vedlikehold. Få kommuner har risikovurdert innneklimaet eller laget vedlikeholdsplaner for skolebyggene.

- Det flikkes litt her og der, i stedet for å tenke helhetlig og drive forebyggende vedlikehold, sier prosjektleder Conny Bruun i Arbeidstilsynet. Problemer med dårlig innneklima er oftest svært godt synlig. Ingen kan si at de ikke visste om det. Likevel gjøres det ikke nok for å forbedre situasjonen. Her har både politikere, skoleeiere og ledelsen på den enkelte skole ansvar. Men alle ansatte har også et ansvar for å si fra når innneklimaet ikke er godt nok.

EFFEKTIVE TILSYN I BERGEN

Arbeidstilsynets tilsyn i Bergen kommune er et eksempel på effektive tilsyn. Etter tilsyn ved tre av byens skoler, ga Arbeidstilsynet Vestlandet Bergen kommune pålegg om selv å kontrollere tilstanden til resten av byens 89 skoler. I ettertid har mye skjedd i Bergen og innklimatilstanden har fått mye oppmerksomhet i mediene og politisk. Blant annet er 540 millioner bevilget til opprusting av 11 av byens skoler.

MUSKEL- OG SKJELETT-PLAGER KAN FOREBYGGES

Muskel- og skjelettplager er den vanligste årsaken til langtidssykefravær og uførepensjonering. Å forebygge muskel- og skjelettplager har derfor vært ett av Arbeidstilsynets satsingsområder de siste fire årene.

Tilsynssatsingen «Føre var» avdekket at seks av ti virksomheter ikke kan dokumentere at de har kartlagt og risikovurdert hva det er hos dem som kan forårsake muskel- og skjelettplager hos de ansatte. Seks av ti har heller ikke gjennomført den opplæringen de skal for å forebygge muskel- og skjelettplager.

– Dette er bekymringsfullt, særlig med tanke på at tilsynene er gjennomført i bransjer og næringer med stor risiko for muskel- og skjelettplager, sier prosjektleder for «Føre var», Morten S. Hoel.

I tilsyn ser vi at det gjennomføres mange tiltak for å forebygge muskel- og skjelettplager og annen sykdom og skade i virksomhetene. Vi erfarer imidlertid at mange virksomheter ikke kan dokumentere et systematisk arbeid for å forebygge muskel- og skjelettplager, og dermed er de ofte ikke i forkant av mulig skade, sykdom eller utstøting. Dette er uavhengig av bransje eller næring.

TILFELDIGE TILTAK

Arbeidstilsynets inntrykk er at tiltakene som gjøres for å forebygge muskel- og skjelettplager er for tilfeldig valgt og at de ikke er basert på systematiske risikovurderinger.

– Tiltakene blir ofte iverksatt etter at skade og sykdom har oppstått. Det er mye å hente på å gjøre gode grep i forkant, i stedet for å forsøke å reparere etterpå, sier prosjektleder Morten S. Hoel.

Arbeidstilsynet har i «Føre var»-satsingen gjort oppfølgingstilsyn i rundt 200 virksomheter. 96 prosent av disse virksomhetene bekrefter at de har fått økt kunnskap om det å forebygge muskel- og skjelettplager.

– Det er gledelig å se at innsatsen vår gjør en forskjell. Nå er det viktig at de bruker denne kunnskapen i praksis, sier Hoel.

«FØRE VAR»-TILSYNENE BLE GJORT I:

- ▀ barnehager
- ▀ bygg- og anleggsvirksomheter
- ▀ industri
- ▀ hotell og restaurant
- ▀ ambulansetjenester
- ▀ kontorarbeidsplasser

Bygg og anlegg er den næringen med flest reaksjoner per tilsyn i «Føre var»-satsingen.

VISSTE DU AT

Arbeidstilsynet var på tilsyn for å kontrollere inneklimateet på 300 skoler i 2011 og 2012.

Totalt er det gjennomført ca. 4200 tilsyn for å forebygge muskel- og skjelettplager i prosjektet «Føre var».

Arbeidsmiljøloven pålegger arbeidsgiver å vurdere tiltak for fysisk aktivitet på jobben.

ARBEIDSTILSYNET SER STADIG GROVERE TILFELLER AV UTNYTTING AV ARBEIDSTAKERE

➤ ANSTENDIG

Arbeidstilsynet ser stadig grovere tilfeller av utnyttning av arbeidstakere. Grad av profesjonalitet og organisering bak lovbruddene varierer. Etablering av komplekse selskapsstrukturer vanskeliggjør arbeidet for kontrollinstansene.

Vi erfarer at tiltakene som etaten gjør for å forebygge sosial dumping har effekt, og vi skal fortsette å jobbe for at dette får konsekvenser for de som står bak bruddene. Gjennom å være en synlig aktør skal risikoen for å bli tatt for sosial dumping være høy.

LOVLIG RENT?

Høyt arbeidspress, uverdige lønner og en jobb som sliter på helsa. Renhold er en av de mest utsatte bransjene – og en av bransjene Arbeidstilsynet prioriterer sin innsats mot.

Godkjenningsordningen for renholdsbransjen, som trådte i kraft 1. september i 2012, er ett av flere tiltak regjeringen har iverksatt de siste årene for å øke seriositeten i bransjen.

Arbeidsgiver- og arbeidstakersiden samarbeider med myndighetene, og har stor tro på at tiltakene samlet skal bidra til ryddigere forhold i bransjen. Godkjenningsordningen hadde ved utgangen av 2012 fått inn 2 800 søknader om godkjenning, og det var søkt om ID-kort for ca. 27 000 renholdsarbeidere. Alle renholdere i godkjente bedrifter skal bære ID-kort på jobb. Kortene skal bæres synlig av renholderne når de er ute på oppdrag, som et bevis på at de jobber hos en godkjent renholdsbedrift.

INNKJØPERS ANSVAR Å SJEKKE

Fra 1. desember 2012 må alle bedrifter og offentlige etater som kjøper inn renholdstjenester sjekke om firmaet som vasker hos dem er oppført i renholdsregisteret på arbeidstilsynet.no. Er de ikke det, driver de ulovlig, og innkjøpere som kjøper tjenester hos disse, begår en straffbar handling.

- De som kjøper renholdstjenester har et viktig ansvar for å bidra til økt seriositet i bransjen, sier regiondirektør i Indre Østland, Kjell Haugen, som har ledet arbeidet med etableringen av Godkjenningsordningen.

BREV TIL ALLE RENHOLDSBEDRIFTER

For å gjøre den nye ordningen kjent, har partene i arbeidslivet, Arbeidsdepartementet og Arbeidstilsynet gjennomført en rekke kommunikasjonstiltak, eksempelvis er det

sendt ut informasjonsbrev direkte til alle renholdsbedrifter i Norge. Ordningen er også bredt omtalt i media. Det er gjennomført 70 tilsyn hos oppdragsgivere, for å informere om regelverket og kontrollere at de bruker renholdsbedrifter som har søkt om godkjenning. Denne gruppen vil også være en viktig målgruppe i satsingen for 2013 og 2014.

FOKUS PÅ BYGGHERRES ANSVAR

Arbeidstilsynet gjennomførte i 2012 nesten 2 800 tilsyn som del av satsingen for å bekjempe sosial dumping i norsk arbeidsliv, hvorav 1 281 i byggebransjen. Det er i større grad enn tidligere satt fokus på byggherres og hovedentreprenørs ansvar for å unngå at useriøse virksomheter får oppdrag i byggeprosjekter. Dette har vist seg effektivt. Erfaringen er at en seriøs byggherre raskt setter i gang tiltak overfor underentreprenører, for å sikre lovlige lønns- og arbeidsvilkår og at sikkerhetsbestemmelser blir fulgt. Arbeidstilsynet erfarer at det oftest forekommer ulovlige lønns- og arbeidsbetingelser hos utenlandske virksomheter som utfører oppdrag nederst i en leverandørkjede, som driver innen privathus- og hyttebygging, og oppdrag knyttet til vedlikehold og renovring.

12 NYE REGIONALE VERNEOMBUD

Etter over 30 år med regionale verneombud i bygge- og anleggsbransjen, ble det i 2012 etablert en ordning med regionale verneombud også i renhold og overnattings- og servicenæringen.

Ordningen er et samarbeid mellom Arbeidstilsynet og partene, og målet er at de skal bidra til å redusere risikoen for ulykker, skader, helseproblemer og utstøting. I tillegg til et sekretariat i Oslo, er det ansatt 12 regionale verneombud, som begynner sitt arbeid våren 2013. RVO-ene er ansatt i staten, og er samlokalisert med Arbeidstilsynet i Oslo, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Tromsø. De skal fungere som pådrivere for et godt arbeidsmiljø, særlig i små og mellomstore bedrifter.

VISSTE DU AT

Arbeidstilsynet har i 2012 gjennomført flest sosial dumping-tilsyn i byggebransjen, med 1 281 tilsyn. I renhold er det gjennomført 452 tilsyn, mens det i overnattings- og serveringsvirksomheter er gjennomført 311 tilsyn.

Arbeidstilsynet har stanset arbeidet i 385 tilfeller i tilsyn mot sosial dumping. De fleste stansingene var som følge av akutt fare for liv og helse på byggeplasser.

I 2012 er det gitt 741 pålegg om ID-kort i byggenæringen.

Tilsyn mot sosial dumping er som hovedregel uanmeldte.

I transportnæringen var reaksjonsprosenten på 94.

Lang arbeidstid eller manglende registrering av arbeidstid er blant de mest vanlige bruddene. Mange opplever at de ikke får godskrevet eller utbetalt overtid.

ADRESSE:

Postboks 4720 Sluppen
7468 Trondheim

Telefon: (47) 815 48 222

Fax: (47) 73 19 97 01

post@arbeidstilsynet.no

www.arbeidstilsynet.no